

Forsvar og klimaforandringer

Udfordringer og muligheder for dansk
forsvars- og sikkerhedspolitik

Af Jens Wenzel Kristoffersen · April 2021

Dette baggrundspapir er en del af Center for Militære Studiers forskningsbaserede myndighedsbetjening for Forsvarsministeriet og de politiske partier bag forsvarsforliget. Baggrundspapiret beskriver klimaforandringerne, og hvordan de påvirker betingelserne for dansk forsvars- og sikkerhedspolitik.

Center for Militære Studier er et forskningscenter på Institut for Statskundskab på Københavns Universitet. På centret forskes der i sikkerheds- og forsvarspolitik samt militær strategi. Forskningen danner grundlag for forskningsbaseret myndighedsbetjening for Forsvarsministeriet og de politiske partier bag forsvarsforliget.

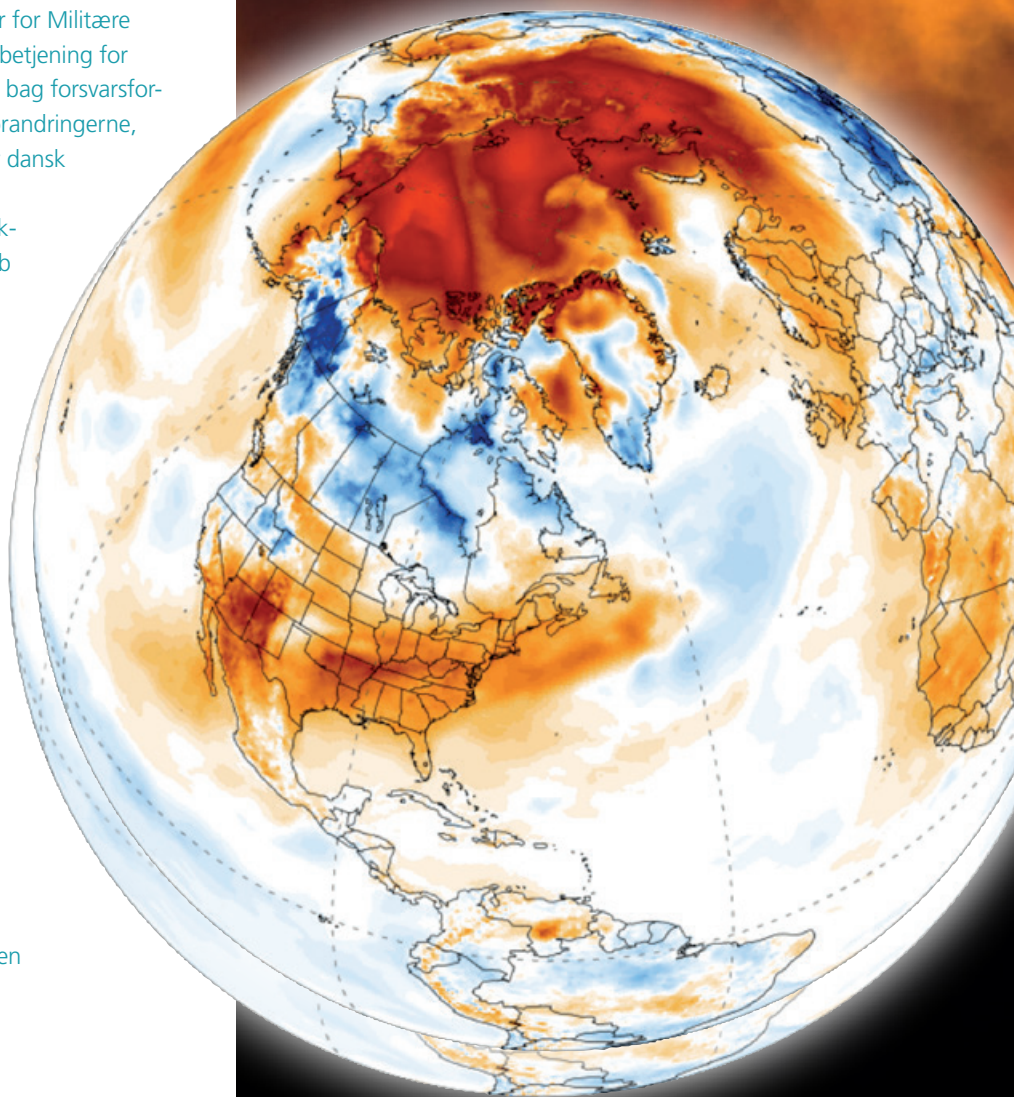
Dette baggrundspapir er resultat af et analysearbejde baseret på forskningsmæssig metode. Baggrundspapirets konklusioner er ikke et udtryk for holdninger hos den danske regering, det danske forsvar eller andre myndigheder.

Læs mere om centret og dets aktiviteter på: <http://cms.polsci.ku.dk/>.

Forfatter:
Militæranalytiker Jens Wenzel Kristoffersen

Grafisk design:
Sign & Wonders

ISBN: 978-87-7393-869-0

Temperaturudsving på en tilfældig dag, 21. november 2020, i forhold til gennemsnitstemperatur 1979-2000. Rød indikerer varmere end normalt, blå koldere end normalt (ovenfor).

Skovbrand i Sverige (til højre).

Forsvar og klimaforandringer

Udfordringer og muligheder for
dansk forsvars- og sikkerhedspolitik

Indhold

Indledning	4
Klimaforandringer – kort fortalt	6
Klimaforandringerne og stormagtrivalisering	8
Klimaforandringerne og forsvars- og sikkerhedspolitiske initiativer	10
Internationale organisationer	12
Klimaforandringerne i Arktis: Øget stormagtsinteresse	14
Klimaforandringerne mod syd: konflikt – sammenhæng eller ej?	16
Klimaforandringerne mod syd: migration – sammenhæng eller ej?	18
Klimaforandringerne og danske militære operationer	20
Klimaforandringerne og de kommende forsvarsforlig	22
Udfordringer og muligheder i dansk forsvars- og sikkerhedspolitik	24
Noter	26
Billedkilder	27

Indledning

Klimaforandringer berører os alle og er en uomgængelig del af den politiske dagsorden, både i dag og i fremtiden.

I Arktis smelter isen med en hidtil uset hast.

Herhjemme oplever vi hyppigere og voldsommere skybrud og oversvømmelser som fx den på Kastellet i København i 2011 og igen i 2014.

I Sverige og Norge oplever man skovbrande af hidtil uset omfang.

Og også i Afrika og Mellemøsten er ekstreme naturkatastrofer hyppigere end tidligere med tørke og sandflugt samt pludselige oversvømmelser som følge af klimaforandringerne.

Dette baggrundspapir ser først på, hvordan klimaet vil udvikle sig, og på klimaforandringernes globale politiske betydning. Baggrundspapiret beskriver andre landes og internationale organisationers forsvars- og sikkerhedspolitiske initiativer, og hvordan klimaforandringerne adresseres, strategisk såvel som operativt. Herefter behandler baggrundspapiret klimaforandringernes betydning i Arktis, i Afrika og i Mellemøsten og diskuterer klimaforan-

dringernes betydning for konflikt, og om der er sammenhæng mellem migration og konflikt. Dernæst fokuseres på klimaforandringernes betydning for dansk forsvar og de militære operationer, og hvordan disse vil kunne påvirke en kommende aftale på forsvarets område. Afslutningsvis opstiller baggrundspapiret en række udfordringer og muligheder, der kan medvirke til at ruste forsvaret til at imødegå klimaforandringernes effekter – ude såvel som hjemme.

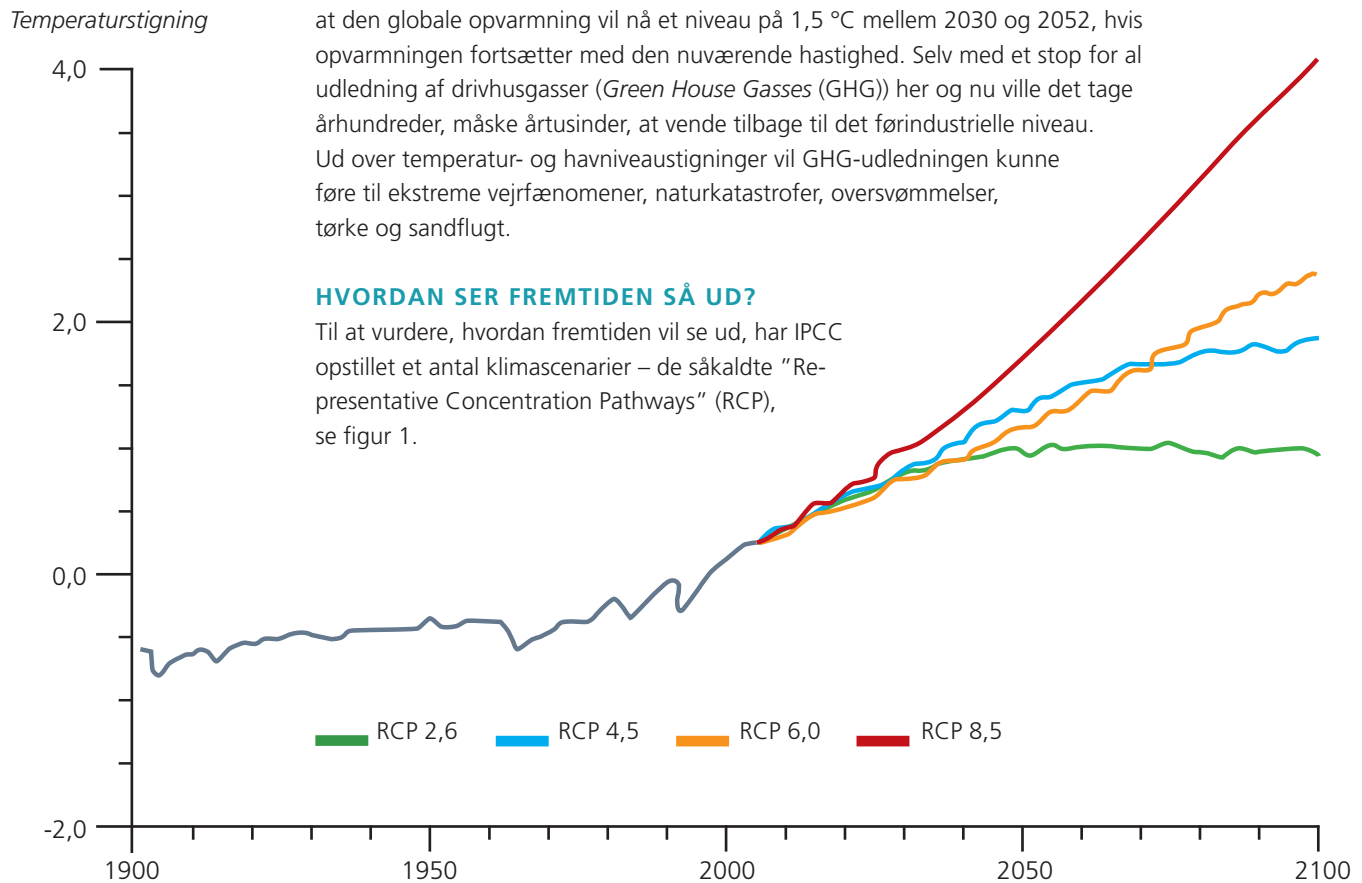
Klimaforandringer

– kort fortalt

FN's klimapanel (IPCC) har anslået, at menneskelig aktivitet har været årsag til en global opvarmning på ca. $1,0\text{ }^{\circ}\text{C} \pm 0,2\text{ }^{\circ}\text{C}$ siden den førindustrielle periode (1850). Alene fra ca. 1990 er temperaturen globalt steget med godt og vel $0,8\text{ }^{\circ}\text{C}$. Ligeledes vurderer IPCC, at den globale opvarmning vil nå et niveau på $1,5\text{ }^{\circ}\text{C}$ mellem 2030 og 2052, hvis opvarmningen fortsætter med den nuværende hastighed. Selv med et stop for al udledning af drivhusgasser (*Green House Gasses* (GHG)) her og nu ville det tage århundreder, måske årtusinder, at vende tilbage til det førindustrielle niveau. Ud over temperatur- og havniveaustigninger vil GHG-udledningen kunne føre til ekstreme vejrphenomener, naturkatastrofer, oversvømmelser, tørke og sandflugt.

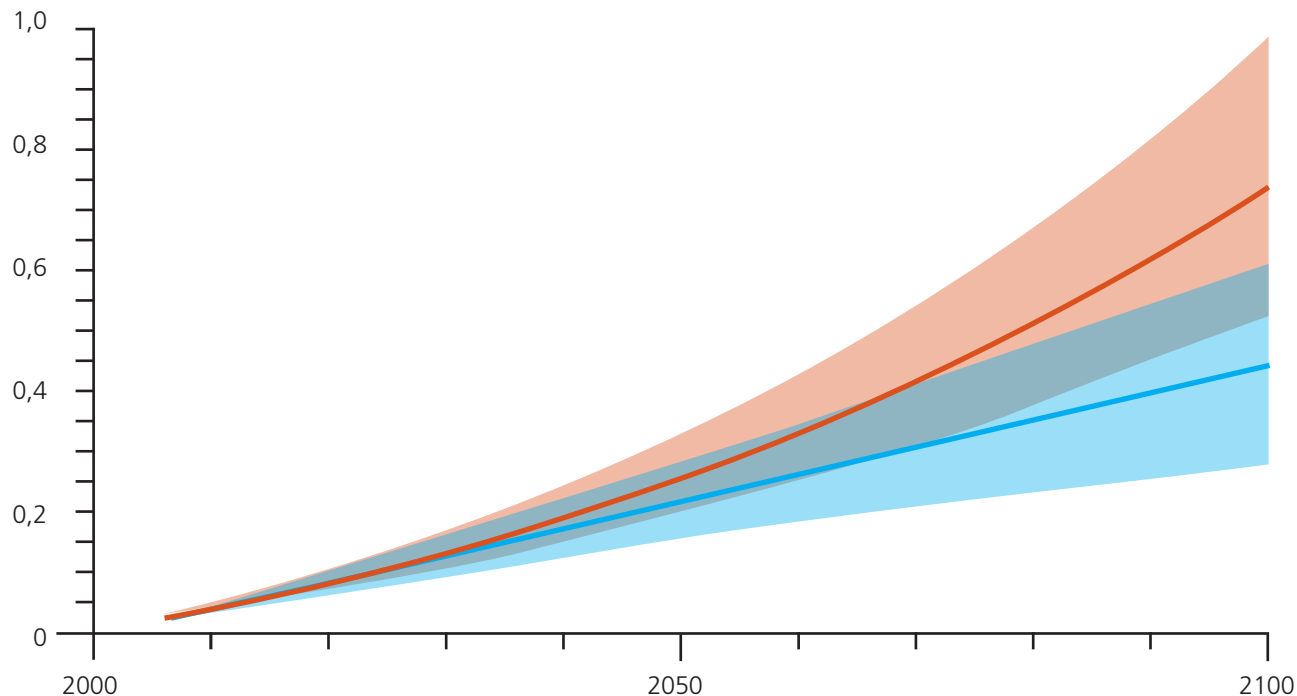
HVORDAN SER FREMTIDEN SÅ UD?

Til at vurdere, hvordan fremtiden vil se ud, har IPCC opstillet et antal klimascenarier – de såkaldte "Representative Concentration Pathways" (RCP), se figur 1.

Figur 1: Gennemsnitsværdier for den globale gennemsnitstemperaturstigning i de forskellige scenarier sammenlignet med perioden 1986-2005 - Kilde IPCC (2014)

Havniveaustigning (meter)

Figur 2: Gennemsnitlig global stigning i havniveauet (sammenlignet med 1986-2005) - Kilde IPCC (2014)

I figur 1 repræsenterer den grønne kurve det bedste scenarie (RCP 2,6), hvilket vil være det scenarie, hvor temperaturstigningerne højst sandsynligt kan holdes under 1,5 °C, og hvor de globale konsekvenser vil være mindst. Den røde kurve i figuren (RCP 8,5) repræsenterer meget høje GHG-udledninger, hvor der forudses temperaturstigninger på helt op til 3,7-4,8 °C, hvilket vil medføre særdeles alvorlige globale konsekvenser med ekstreme klimatiske ændringer, som vil gøre store områder på jorden ubeboelige.

På samme måde har IPCC udarbejdet scenarier, der viser klimaforandringernes globale konsekvenser for havniveau-stigninger, se figur 2.

For Danmark kan klimaforandringerne betyde havniveau-stigninger på helt op til 0,9 m ved århundredeskiftet.

Klimaforandringernes konsekvenser vil få stadig større betydning for millioner af mennesker over hele jorden, med måske radikalt ændrede levevilkår som resultat.

Klimaforandringerne er samtidig kommet højere op på den internationale politiske dagsorden. Spørgsmålet er nu, hvilken betydning klimadagsordenen vil få i en international orden, som er mere præget af stormagtsrivalisering, og hvilke sikkerheds- og forsvarspolitiske konsekvenser dette får.

Klimaforandringerne

Klimaforandringer og øget stormagtsrivalisering medfører, at stormagterne skal navigere i en indbyrdes konkurrencesituation præget af usikkerhed og spænding og samtidig aktivt og ofte i fællesskab forsøge at håndtere klimaforandringernes konsekvenser.

Klima er på den amerikanske præsident, Joe Bidens, top-3-prioriteringsliste for sin præsidentperiode. Samtidig indikerer USA's genindtræden i Parisaftalen, at USA ser internationalt forpligtende samarbejde som et vigtigt redskab til at imødegå klimaudfordringerne. Desuden har USA meldt ud, at forsvarsinvesteringer i klimamodstandsdygtighed og ren energi skal prioriteres.¹

Kinas præsident Xi Jinping har tilsvarende meddelt, at Kina vil fastholde målsætningerne i Parisaftalen og inden 2030 vil have nået toppunktet med hensyn til mængden af udledninger, samt at landet vil sigte mod at være GHG-neutralt inden 2060. Dette indikerer, at Kina på trods af stadig meget høje GHG-udledninger nu også tager klimadagsordenen alvorligt.

Tilsvarende har den russiske præsident, Vladimir Putin, udstedt et dekret om, at landets GHG-udledninger skal reduceres med 30 % inden 2030 målt i forhold til 1990-niveauet, men at dette samtidigt skal ske under hensyntagen til den økonomiske udvikling. Rusland træder dermed på linje med USA og Kina ind i kampen om at reducere

og stormagtrivalisering

GHG-udledningerne med det mål at opfylde Parisaftalen.

Ovenstående udmeldinger tydeliggør den vægt, som klimaforandringerne tillægges, og hvordan de indgår i det storpolitiske spil. Dette leder til en form for konkurrence om at fremstå politisk mest klimaansvarligt i forbindelse med opfyldelsen af Parisaftalens 2050-mål.

Samtidig nævnes klima af bl.a. Det Hvide Hus som et muligt samarbejdsområde mellem USA og Kina.² Klimadagsordenen kan således både være genstand for samarbejde og medvirke til en forhåbentlig positiv udvikling mellem de to stormagter. Hvorvidt dette også får betydning for samarbejdet med Rusland, vil tiden vise.

Klimaforandringerne

Alle vestlige landes militære styrker forholder sig strategisk til klimaforandringerne. Over en bred kam anerkendes betydningen af klimaforandringerne i strategiske dokumenter. Nogle lande gør dog mere end andre, og kun få lande har integreret klimaforandringerne i deres operationsplanlægning. Blandt dem, der gør mest, er USA førende med hensyn til systematisk at medtænke klimaforandringerne i operativ planlægning.

USA har tidligt erkendt klimaforandringernes indvirkning på, hvordan amerikanske tropper kan operere.³ Det gælder i USA såvel som i de seks geografiske forsvarsregioner (combatant commands), som USA har inddelt verden i, og hvor samtlige forsvarsregioner er blevet pålagt at tænke over og inkludere klimaforandringerne i deres operationsplanlægning.

“Klimaforandringerne påvirker stabiliteten i de områder af verden, hvor vores tropper opererer. Det er hensigtsmæssigt, at vores forsvarsregioner tager højde for sådanne destabiliserende faktorer, der påvirker sikkerhedsmiljøet i regionerne, i deres planlægning.”

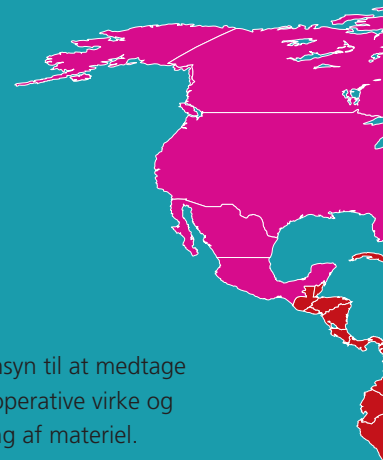
James Mattis, daværende amerikanske forsvarsminister, 18. januar 2019

USA er dermed langt fremme med hensyn til at medtage klimaforandringernes betydning i det operative virke og med hensyn til investering i og udvikling af materiel.

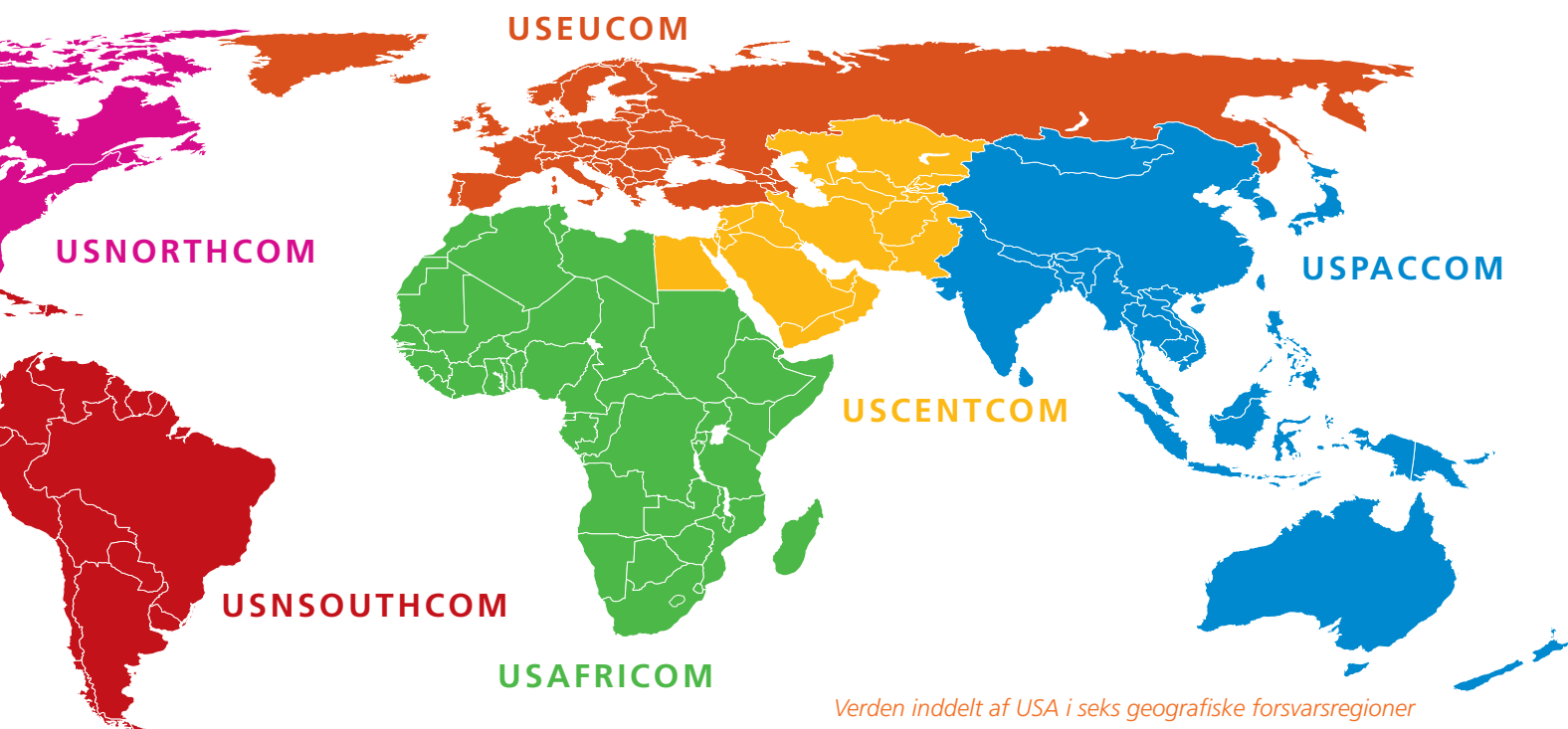
Fælles for de større europæiske lande, Storbritannien, Frankrig og Tyskland, er et strategisk fokus på betydningen af klimaforandringerne for operationer, sikring af infrastruktur, forsyningssikkerhed, logistik, personel, udstyr, træningsvirksomhed, interoperabilitet med mere.

Dette reflekteres også i de strategiske dokumenters mange initiativer, hvor landene erkender vigtigheden af at medtage klimaforandringer i den operative planlægning. I relation til nye opgaver vægtes forswarets støtte til civilsamfundet højt.

Det tredje område, hvor stort set alle nationer, store

og forsvars- og sikkerhedspolitisk initiativer

Verden inddelt af USA i seks geografiske forsvarsregioner
"Global Combatant Command Areas of Responsibility".

som små, har iværksat initiativer, er miljøområdet. De militære styrker skal også nedbringe GHG-udledningen og medvirke til at opfylde de mål, som deres regeringer har forpligtet sig til. Det samme gælder for Danmark og landene omkring os.

Ikke kun i de enkelte lande betragtes klimaforandringerne med større alvor. Det sker også i de internationale organisationer på det forsvars- og sikkerhedspolitiske område.

"Vi er nødt til at omstrukturere vores væbnede styrker, så de bliver modstandsdygtige og i stand til at reagere på konsekvenserne af klimaforandringerne."

Annegret Kramp-Karrenbauer, tysk forsvarsminister, 6. oktober 2020

Internationale organisationer

Internationale organisationer som FN, NATO, EU, OSCE, AU m.fl. har til forskel fra mange stater klart erkendt nødvendigheden af at operationalisere strategiske hensigts-erklæringer i forbindelse med operativ planlægning. Særligt FN tænker klimaforandringer ind, når operationer planlægges og gennemføres. Samtidig ønsker FN at styrke det multilaterale samarbejde på tværs af organisationerne.

Blandt de internationale organisationer er der enighed om, at klimaforandringerne skal forstås som en trusselsmultiplikator i forhold til sikkerhedsproblemer i verdens klimabrændpunkter. Organisationerne anser ikke klimaforandringer i sig selv som den direkte årsag til konflikt, men som en *forstærkende faktor* i forbindelse med allerede eksisterende eller potentielle konflikter.

Særligt i FN's missioner indgår klimaforandringerne som en faktor i operationsplanlægningen, herunder i forhold til logistik og forsyningssikkerhed for udsendte FN-styrker, og hvordan dette spiller ind i en lokal kontekst.⁴

For NATO's vedkommende ligger fokus på at gøre de allierede styrker mere robuste over for klimaforandringerne og de operationer, de indgår i.

Ligeledes ønsker NATO at blive opfattet som en organisation, der bidrager til at reducere GHG-udledningerne

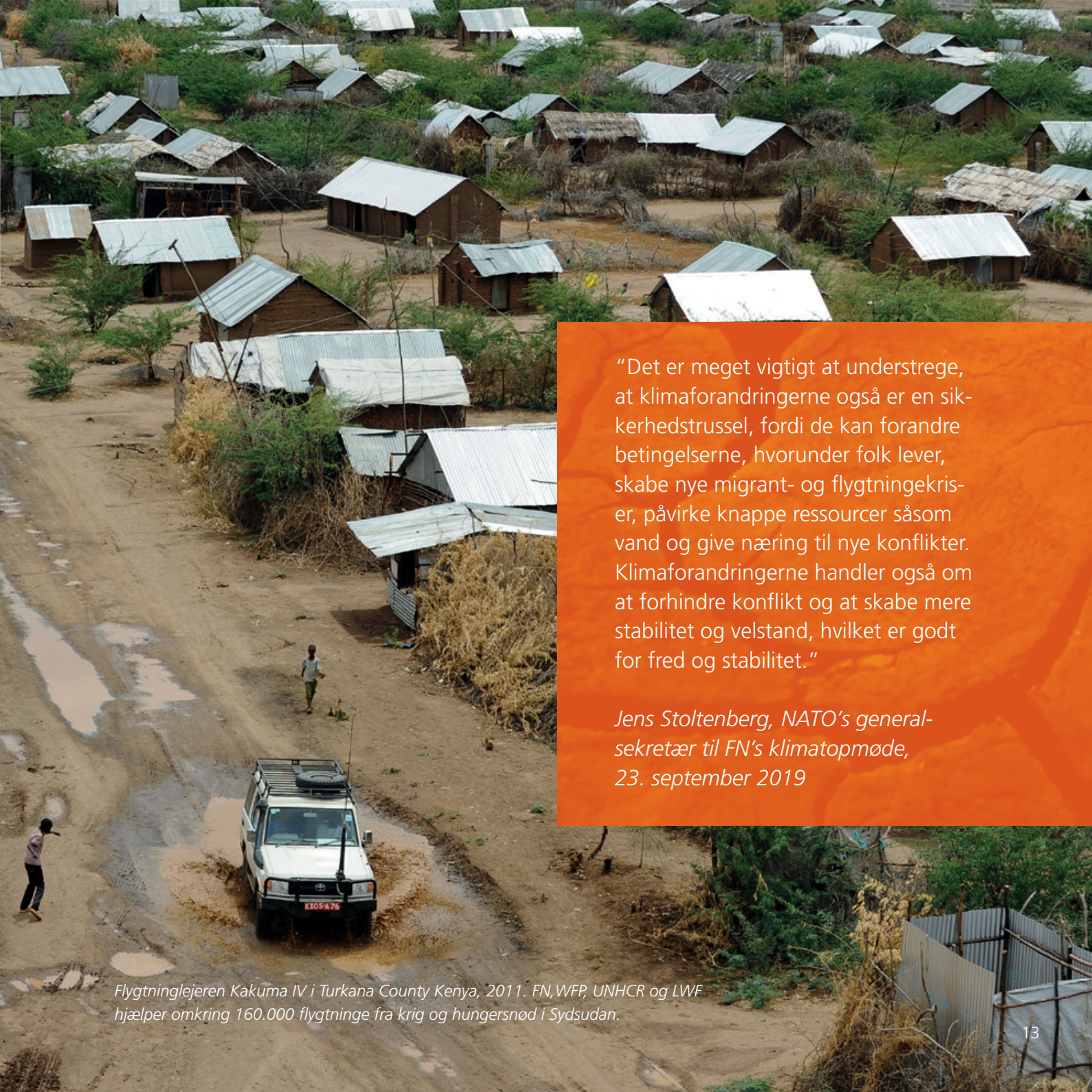
gennem en fokuseret miljøindsats og en "greenification" af NATO's styrker.

EU har i november 2020 lanceret sit "Climate Change and Defence Roadmap"⁵. Der tages konkrete initiativer inden for tre hovedområder, 1) operational dimension 2) capability development og 3) strengthening multilateralism and partnerships, inden for en kort (2020-2021), mellem-lang (2022-2024) og længere (2025-) tidshorisont. EU har dermed også opmærksomhed på det operative område i relation til klimaforandringerne.

Indtil nu har dette baggrundspapir behandlet, hvordan klima og sikkerhed spiller sammen på den internationale scene, hvor mange aktører spiller en rolle.

Såvel staterne som de internationale aktører anerkender klimaforandringernes betydning, når det gælder forsvars- og sikkerhedspolitikken. Blandt staterne er USA længst fremme, og blandt organisationerne er det FN, som har førertrøjen på. En region, hvor klimaforandringerne slår igennem med stigende politisk betydning, er Arktis.

“Det er meget vigtigt at understrege, at klimaforandringerne også er en sikkerhedstrussel, fordi de kan forandre betingelserne, hvorunder folk lever, skabe nye migrant- og flygtningekriser, påvirke knappe ressourcer såsom vand og give næring til nye konflikter. Klimaforandringerne handler også om at forhindre konflikt og at skabe mere stabilitet og velstand, hvilket er godt for fred og stabilitet.”

*Jens Stoltenberg, NATO's general-
sekretær til FN's klimatopmøde,
23. september 2019*

Flygtningelejeren Kakuma IV i Turkana County Kenya, 2011. FN, WFP, UNHCR og LWF hjælper omkring 160.000 flygtninge fra krig og hungersnød i Sydsudan.

Klimaforandringerne i Arktis: Øget stormagtsinteresse

*Ovenfor: Søsætning af Ivan Papanin
isbryderen på Admiralty Shipyard i
Skt. Petersborg, oktober 2019*

*Øverst til højre: Xue Long 2 i havn ved
Shekou Cruise Center i Shenzhen
i det sydlige Kina, oktober 2019..*

- Nordvestpassagen
- Den Transpolare Rute
- Nordøstpassagen

I Arktis er klimaforandringerne et synligt bevis på, hvordan temperaturstigninger har forandret en region. En hidtil uset afsmeltning af den arktiske iskappe samt optøning af områder med permafrost har bidraget yderligere til temperaturstigningerne i Arktis. Effekterne medfører åbning af sejlruiter som Nordøstpassagen og Nordvestpassagen samt den "transpolare sejlroute" i større dele af året. Dette betyder bedre mulighed for såvel militær som kommerciel udnyttelse af regionen. På grund af klimaforandringerne kan der konstateres øget politisk, økonomisk, forskningsmæssig og militær interesse og aktivitet i Arktis. Dette åbner op for en sikkerhedspolitisk usikker situation, samtidig med at de klimadrevne forandringer medfører nye forsvarsmæssige krav og behov.

Et eksempel på disse behov for militær tilstedeværelse er Ruslands nyeste dual-use arktiske patruljeskib "Ivan Papanin", som ud over at være konstrueret til issejlad også er et krigsskib udrustet med forskellige våbensystemer.

Et eksempel på forskningsmæssig aktivitet og dens politiske betydning ses på billedet, hvor Kinas seneste isbryder og forskningsskib, "Xue Long 2", fremvises i Shanghai forud for afgang mod det arktiske område.

Uanset at klimaforandringerne i sig selv udgør en forsvars- og sikkerhedspolitisk risiko, vil de afledte effekter af klimaforandringernes regionale betydning – og den

internationale situation, de er indlejret i – få stadig større betydning for dansk forsvars- og sikkerhedspolitik.

Konsekvenserne er store krav til en nøje gennemtænkt dansk Arktis-politik inden for og uden for rigsfællesskabet. Dette vil kræve en nøje afmålt og tilpasset, men forøget, dansk militær tilstedeværelse, samtidig med at øgede økonomiske, politiske og militære stormagtsinteresser i Arktis og på rigsfællesskabets territorium skal håndteres. Samtidig er der i rigsfællesskabet et ønske om en fredelig udvikling i Arktis – som lavmilitariseret region – til gavn for alle arktiske stater og aktører.

Et symbol på viljen til samarbejde inden for rigsfællesskabet. Rigsfællesskabets tre flag i vindueskarmen hos Statsministeren under nytårstalen 2020/2021.

*IS står bag en række påsatte brande på hvedemarker i Kurdistan.
Her på Qarachogh-bjerget i Makhmour, Erbil-provinsen, 2020.*

Klimaforandringerne mod syd: konflikt – sammenhæng eller ej?

Det er vanskeligt at påvise en direkte sammenhæng mellem klimaforandringer og konflikter.

Der er derimod mange eksempler på, at klimaforandringerne har ført til mangel på naturressourcer som mad, vand og landbrugsjord. Især i syd kan klimaforandringerne dermed være en indirekte årsag til konflikter⁶, og klimaforandringer kan påvirke, accelerere og forstærke allerede kendte årsager til konflikter.⁷

Ligeledes er lokale myndigheders håndtering af tvister og konflikter i forbindelse til kampen om de få ressourcer afgørende for, om disse fører til væbnet konflikt eller ej.

Disse konflikter har ofte deres udspring i naturlige og årtusinder gamle nomadevandring, særligt i Afrika, hvor kampen om ressourcer blusser op som lokale spændinger, der af og til udvikler sig til egentlig væbnet konflikt.⁸

En tredje konfliktfaktor knyttet til naturressourcer, navnlig i Afrika, er et skift fra traditionelle, pastorale livsformer til mere *agropastoraliseret* og landbrugsfokuseret produktion, hvor kampen står om knappe ressourcer som afgrøder og græsningsområder.

Omvendt ses det også, at pastorale nomader vandrer transnationalt til andre områder, hvor frodigere græsningsområder er tilgængelige, når de hidtidige områder er afgræsset. Kampen om kontrol med og adgang til disse landområder kan også føre til konflikt.

“Det, der gør klimaforandringerne til en forstærkende faktor i forhold til eksisterende konflikter, er, at de påvirker de naturressourcer, som mennesker er afhængige af for at overleve.”

*Nicholas Orago,
forelæser ved Nairobi Universitet,
12. december 2020*

Klimaforandringerne mod syd: migration – sammenhæng eller ej?

I **den sydlige** og østlige del af verden, og særligt i Afrika og Asien, har ændringer i levevilkårene for millioner af mennesker ofte ført til migration, både national og transnational. Ud over ændringer i levevilkårene er årsagerne hertil ofte mangfoldige – fra tørke, sult, oversvømmelser og mangel på rent vand til krig og fordrivelse. Migrationsårsagerne kan være knyttet til klimaforandringer, men det er meget vanskeligt at etablere en direkte sammenhæng mellem klimaforandringer og migration, på trods af at utallige studier⁹ og rapporter har forsøgt at påvise en sådan sammenhæng.

Samtidig foregår der løbende en befolkningsudvikling i verden, som lægger yderligere pres på allerede skrøbelige samfundsstrukturer i mange af landene i syd, og som i nogle tilfælde fører til migration på tværs af landegrænser og kontinenter. Heller ikke med hensyn til denne form for migration kan man entydigt påvise en sammenhæng med klimaforandringerne, da den ofte er fremkaldt af andre årsager, som samtidig kan være meget forskellige fra land til land. For eksempel vil migration fra Syrien og migration over Middelhavet have rod i vidt forskellige årsager. Syrien

tjener her som et eksempel på, hvordan forandringer i klima med lange perioder med tørke, svigtende afgrøder og fødevaremangel fører til, at store befolkningsmasser søger mod byerne, og samtidig forstærker eksisterende problemer som politisk ustabilitet, fattigdom og få ressourcer, hvilket i Syriens tilfælde førte til den endnu ikke afsluttede borgerkrig.

I andre områder ved Middelhavet, fx Libyen, er det andre årsager, der driver migrationen fra store dele af Sahelområdet. Her er det i højere grad politisk ustabilitet og søgen efter bedre levevilkår, der er årsagerne, snarere end det er klimaforandringer.

Det er også tydeligt, at migrationen fra syd navnlig i Europa udgør et problem, som bl.a. bliver håndteret af EU's agentur Frontex. Problemet er politisk, integrationsmæssigt, institutionelt, grænsebevogtningsmæssigt etc. og medfører nye krav til grænseovervågning, håndtering af migranter, redning af menneskeliv til søs og meget mere.

Spaniens maritime redningstjeneste redder 334 migranter fra seks joller på Alboranhavet i 2019. Spansk Røde Kors står klar til at modtage dem i Malaga Havn.

Klimaforandringerne og danske militære operationer

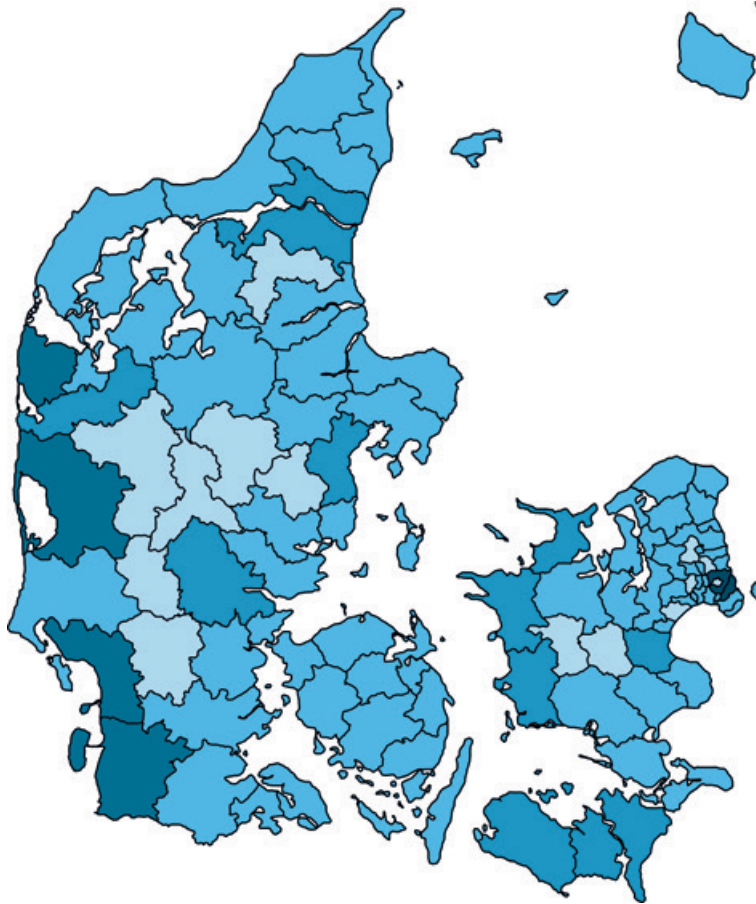
Klimaforandringerne medfører også ændrede betingelser og måske nye opgaver for det danske forsvar – nationalt og internationalt. I takt med at klimaforandringerne påvirker operationsområderne, stilles der nye krav til aktiviteter og operationer.

Som følge af klimaforandringerne har Arktis fået en ny strategisk betydning. Dette stiller krav om en gentænkning af Arktis som operationsområde. Nye sejlruiter åbnes, større havområder uden is i en større del af året udvider operationsområdet, nye områder med mulighed for ressourceudnyttelse bliver tilgængelige. Alt sammen medvirker til, at danske styrker må indsættes på en ny måde og en større del af året. Dette kan også få betydning for den type materiel, som der investeres i. Samtidig tiltrækkes andre aktører

til området, hvilket igen kan føre til en udvidelse af opgavekomplekset for det danske forsvar i form af en udvidelse af det område, der skal overvåges, og hvor suveræniteten skal hævdes. En øget aktivitetsmængde vil samtidig stille krav til baser til både skibe og fly, hvilket skal tænkes ind i fremtidige operationsplaner.

Ligesom klimaforandringerne spiller en rolle i Arktis, er det samme tilfældet i Afrika og Mellemøsten, hvor påvirkningerne i form af stigende temperaturer kan forventes at medføre ændrede funktionsvilkår for danske styrker, i det omfang disse fremover fortsat vil skulle indsættes i disse områder. For operationsområder som Mali i Afrika eller områder i Mellemøsten som Irak og Afghanistan må det forventes, at klimaforandringerne vil resultere i temperaturer på helt op til 48 °C¹⁰. De ændrede funktionsvilkår vil også kunne være i form af mere uforudsigelige klimatiske hændelser med hyppigere tørkeperioder, sandstorme og øget sandflugt. I andre områder vil problemet være større

En gummibåd er i gang med at flytte et isbjerg, der er ved at flyde ind i fregatten Niels Juel i juni 2020. Niels Juel var i Grønland for at operere under Arktisk Kommando og bidrage til suverænitetshævdelsen og overvågning af farvandet.

Oversvømmelsesrisiko øges jo mørkere den blå farve bliver.

Kilde : TV2 Nyhederne

Nogle af de mest udsatte områder i Danmark, hvor risikoen for oversvømmelser er størst, fremgår af kortet til venstre.

I Danmark (og i rigsfællesskabet) udgør et tæt myndighedssamarbejde kernen i evnen til at kunne imødegå de kommende klimaforandringer. Forsvaret vil derfor komme til at indgå i et endnu tættere samarbejde med kommunerne, Beredskabsstyrelsen m.fl. for at kunne operere mest effektivt som en del af en samlet national indsats, ligesom Beredskabsstyrelsen i tæt samarbejde med Forsvaret og øvrige myndigheder kunne bidrage i udvidet omfang i håndteringen af naturkatastrofer.

Der vil derfor være behov for at se på tværgående nationale beredskabsplaner, herunder på det udstyr, materiel og personel, der er til rådighed og kan anvendes i klimarelatede nødsituationer.

nedbørsmængder, som vil resultere i flere oversvømmelser med større områder, som berøres, hvilket kan øge mulighederne for konflikt.

Dette vil stille særlige krav til, hvordan operationer tilrettelægges, og hvordan man håndterer materiel og logistik i forbindelse med operationerne.

Også nationale operationer vil fremover skulle tilpasses et ændret klima. Klimaforandringerne vil betyde, at Danmark højst sandsynligt vil blive ramt af hyppigere orkaner og storme med deraf følgende oversvømmelser, samtidig med at der også vil forekomme perioder med hyppigere tørre somre, hedeølger med tørke og højere temperaturer, som det har været tilfældet de sidste par år.

Forhøjet vandstand i Sønderjylland. IGR er indkaldt for at hjælpe med at forebygge mod oversvømmelse.

Klimaforandringerne og

*Solcelleanlægget på
Almegaard Kaserne, Bornholm.*

det kommende forsvarsforlig

Klimaforandringerne er en uomgængelig del af den politiske dagsorden, som vil sætte rammerne for de næste forsvarsforlig. Fra såvel politisk hold som fra Forsvarets side kan man allerede nu overveje at tænke klimaforandringerne ind som forberedelse til forligsforhandlingerne, så forsvaret i højere grad klimafremtidssikres.

På det *operative* og *driftsmæssige* område kan der i planlægningen af forswarets operationer og aktiviteter gennemføres en analyse af klimaforandringerne nuværende og forventede effekter i forhold til operationerne i et givent operationsområde. Dette vil bidrage til et overblik over, hvor klimaeffektiv den pågældende operation er eller har været, og om forsvaret i fremtiden kan gøre det mere effektivt.

På *materielområdet* kan man foretage analyser af, hvor klimamodstandsdygtigt det nuværende materiel er, samt inddrage disse overvejelser i kommende indkøb af materiel. Ligeledes bør logistik og forsyningssikkerhed tænkes ind i forhold til, hvordan dette sikres mest klimaeffektivt i operationsområderne.

I et *langsigtet udviklingsperspektiv* bør forsvaret se på, hvordan klimaforandringerne indvirkninger kan tænkes at påvirke de fremtidige *operationsscenarier*, og hvordan forsvaret bedst indretter sig herpå. Samtidig bør regeringens 70 % GHG-reduktionsmål inden 2030 (samt danske allieredes tilsvarende mål) tænkes ind i initiativer med betydning for forswarets langsigtede udvikling.

*EH101-helikopter
fragter brændstof ud til en
af de mindre baser i Mali i
en sling-operation.*

Udfordringer og muligheder i dansk forsvars- og sikkerhedspolitik

Klimaforandringernes betydning for dansk forsvars- og sikkerhedspolitik vil vokse i de kommende år. Det bliver man i stigende grad både fra politisk og militær side nødt til at forholde sig til.

I arbejdet med at forholde sig til klimaforandringernes stigende forsvars- og sikkerhedspolitiske betydning kan man:

- Nedsætte en bredt funderet klimasikkerhedskommission med deltagelse af politikere og relevante eksperter, som kan afdække de forsvars- og sikkerhedspolitiske aspekter af Danmarks politik på området.¹¹
- Nedsætte en tværministeriel gruppe under ledelse af Forsvarsministeriet, samt med deltagelse af repræsentanter for rigsfællesskabet, som skal fokusere på klimaforandringerne fra et forsvars- og sikkerhedspolitisk perspektiv. Gruppen skal samtidig have mandat til at komme med anbefalinger til, hvad man kan gøre på forsvarsområdet for at styrke den grønne omstillingsproces.
- Udvikle en forsvars- og sikkerhedspolitisk klimaforandringsstrategi for Danmark og rigsfællesskabet, målrettet Forsvaret med tilhørende institutioner, som klart angiver, hvordan forsvaret adresserer klimaudfordringerne.
- Som supplement til Forsvarsministeriets miljø- og energistrategi inkludere en koncernfælles klimaforandringsstrategi.

- Med henblik på, at forsvarsforligskredsen har mulighed for at vurdere udviklingen i forsvarets omstillingsproces vælge at bede om jævnlige opdateringer fra Forsvaret om fremskridt på området. Dette kunne fx medtages i en rapport om opfyldelsen af mål i miljø- og energistrategien og nu også med en klimastrategi inkluderet.

- På det operative område, nationalt som internationalt, overveje, hvordan man tænker klimaforandringer bedre ind i den operative planlægning, herunder tidligt inddrage koalitions partnere, allierede, diverse internationale og humanitære organisationer samt lokale regeringsstrukturer m.fl. i de enkelte operationsområder.

- På det materielmæssige område tænke effekterne af klimaforandringerne ind i fremtidige materielindkøb.

- På det etablissemmentsmæssige område gennemføre analyser, som afdækker effekterne af klimaforandringerne på de enkelte etablissemmenter i samarbejde med kommunerne, så disse vil kunne holdes operationelle, selv under de værst tænkelige klimatiske scenarier.

Afslutningsvis er det værd at bemærke, at når klimaforandringerne fylder en større del af den politiske agenda, bliver de også en del af den bredere forsvars- og sikkerhedspolitik. Derfor er det vigtigt at afsøge mulighederne for, hvordan klimaforandringerne kunne være en *katalysator* for et fredeligere samarbejde i såvel Arktis som andre dele af verden, hvor danske styrker opererer.

Forsvarsminister Trine Bramsen modtager fregatten Iver Huitfeldt på Flådestation Korsør, efter dens udsendelse i Hormuzstrædet.

Noter

- 1 The White House, March 2021, "Interim National Security Strategic Guidance, s. 14, <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/03/03/interim-national-security-strategic-guidance/>
- 2 Ibid, s. 21.
- 3 ProPublica, 2017, Trump's Defense Secretary Cites Climate Change as National Security Challenge
James Mattis' unpublished testimony before a Senate panel recognizes a threat others in the administration reject or minimize, by Andrew Revkin March 14, 2017, 11:17 a.m. EDT
<https://www.propublica.org/article/trumps-defense-secretary-cites-climate-change-national-security-challenge>
- 4 UN, DPPA, 2018: Addressing the Impact of Climate Change on Peace and Security
<https://dppa.un.org/en/addressing-impact-of-climate-change-peace-and-security>
- 5 Council of the European Union, 9th November 2020, European External Action Service (EEAS), Climate Change and Defence Roadmap, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12741-2020-INIT/en/pdf>
- 6 SIPRI Policy Brief (2019), Florian Krampe: Climate Change, Peacebuilding and Sustaining Peace,
<https://www.sipri.org/publications/2019/sipri-policy-briefs/climate-change-peacebuilding-and-sustaining-peace>
- 7 Utrikespolitiske instituttet, nr.7-8 2020, "Sikkerhet i klimakrisens spår", Verldpolikkens Dagsfrågar, ui.se.
- 8 Ibid, s.14.
- 9 IOM, Global Migration Data Analysis Centre (GMDAC), Migration Data Portal, 2021, <https://migrationdataportal.org/about>, Video af 11 December 2018,
<https://migrationdataportal.org/blog/lets-talk-about-climate-migrants-not-climate-refugees>
- 10 USAID (MAR 2017), Climate Change Risk Profile Iraq, Climate projections, p. 3, https://www.climatelinks.org/sites/default/files/asset/document/2017Mar3_GEMS_Climate%20Risk%20Profile_Iraq_FINAL.pdf
- 11 Udenrigs 1, 2020, "Farligt klima skal skrives ind i sikkerhedspolitikken", af Henrik Breitenbauch, PhD.
<https://www.udenrigs.dk/leder-farligt-klima-skal-skrives-ind-i-sikkerhedspolitikken/>

Billedkilder

Forside: Isblokke drevet op på Diamond Beach, Jokulsarlon, Island. *Mihai Andritoiu / Alamy Stock*

Side 2: Grafisk fremstilling af globale temperaturudsving. *Reanalyzer.org*

Side 3: Skovbrand i Sverige. *Adam Hoglund / Alamy Stock*

Side 5: Oversvømmelse af Kastellet efter skybrud. *Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse*

Side 8-9: Diverse politiske memorabilia. *Alamy Stock*

Side 13: Flygtningelejr i Kenya, 2011. *Joerg Boethling / Alamy Stock*

Side 14: Søsætning af Ivan Papanin, 2019. *TASS / Alamy Stock*

Side 15: Xue Long 2 i havn, 2019. *Imaginechina / Alamy Stock*
Statsministerens nytårstale 2020/21.

Side 16: IS brænder marker i Kurdistan. *Jwani Howler site*

Side 19: Migranter på redningsskib i Malaga havn. *SOPA Images Limited / Alamy Stock*

Side 20: Gummibåd flytter isbjerg. *Iben Valery / Forsvarsgalleriet*

Side 21: Forhøjet vandstand i Sønderjylland. *Forsvarsgalleriet*

Side 22: Solcelleanlægget på Almegaard Kaserne. *Forsvarsgalleriet*

Side 23: Dansk EH101-helikopter i Mali. *Presseofficer Nanna / Forsvarsgalleriet*

Side 25: Trine Bramsen med flag på Flådestation Korsør. *Maja Hastrup Wistesen / Forsvarsgalleriet*

